

REZUMAT

“ Dezvoltarea sociala a minoritatii romilor din Romania – Analiza institutiilor, resurselor umane, politicilor si proiectelor nationale reflectata in documentele institutiilor europene - ”,

Autor: Mariea Ionescu

Conducător științific: Prof. Univ. Dr. Marian Preda

De ce aceasta analiză?

Prin această cercetare sociologică am urmărit oferirea unei imagini a realității și explicații științifice ale faptelor, fenomenelor și proceselor sociale petrecute în viața minorității romilor, pe parcursul a 20 de ani, dar și descoperirea unor adevăruri mai puțin accesibile dar utile și interesante pentru publicul larg, prin obținerea, ordonarea și prelucrarea informațiilor obiectiv verificate. *Obiectul oricărei științe este de a face descoperiri mai mult sau mai puțin acceptate, analiza lor făcând trecerea de la cunoașterea spontană a fenomenelor și proceselor sociale la cea științifică* (Chelcea, S, 2001, pag.23), în timp ce cercetătorul, căutând adevărul care are tendința de a se ascunde, acceptă să fie vulnerabil la provocări, la critică sau respingere.

Scopul analizei este cunoașterea activității statului și a relațiilor sistematice, considerate a fi importante, cu și pentru minoritatea romilor, în vederea asigurării unor condiții specifice procesului de dezvoltare socială.

Obiectivele analizei

Obiectivul principal al analizei este evaluarea mecanismelor de incluziune socială¹ a minorității romilor, a dinamicii proceselor de dezvoltare socială și a politicilor dezvoltate de instituțiile publice² în perioada 1990 – 2008.

---

¹ Comisia Europeană definește incluziunea socială ca fiind un proces prin care se asigură că persoanele confruntate cu riscul sărăciei și excluziunii dobândesc **oportunitățile și resursele necesare pentru a participa pe deplin la viața economică, socială și culturală** și că se bucură de un standard de viață și bunăstare considerat normal în societatea în care trăiesc. Asigură participarea sporită a acestor persoane la luarea deciziilor care le afectează viața, precum și accesul lor la drepturile fundamentale. Sursa: The European Commission, Joint report by the Commission and the Council on Social Inclusion, 2003.

Obiectivul specific al analizei este cercetarea accesului minorității romilor la relațiile de putere, sistemul decizional, resurse de dezvoltare și oportunități valoroase, specifice dreptului la dezvoltare³. Un alt obiectiv, derivat este analiza promotorilor politicilor publice și influențelor lor în determinarea bunăstării indivizilor, comunității, societății.

Cui folosește?

preocupările profesionale m-au determinat să-mi focalizez atenția pe participarea minorității romilor la luarea deciziilor, la viața economică, politică, socială și culturală din societatea în care trăim, să monitorizez, să raportez și să propun soluții pentru creșterea accesul lor la drepturile fundamentale.

Toate aceste preocupări teoretice și practice se ocupă de oameni, „animale sociale” cum le numește Ronalf F.King (2005, p.26) care participă la procesul de stabilire a regulilor în comunitățile în care trăiesc și care, paradoxal, le afectează chiar drepturile, relațiile și sentimentul de bunăstare.

Datorită conținutului informațional și descriptiv, dar mai ales analizei contextelor, factorilor și actorilor sociali care au acționat în domeniul dezvoltarea socială a minorității romilor, găsesc că tema poate fi mult mai utilă studenților de la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, unor specialiști și practicieni, inclusiv celor aparținând minorității romilor care militează și acționează în domeniul cercetării sau implementării politicilor sociale, experților din ministere care fundamentează și elaborează politici publice pentru categoriile vulnerabile, printre care și minoritatea romilor, mass-mediei.

Pornind de la premisa că *între activitatea practică a oamenilor și cunoaștere există o largă interferență* (Chelcea, S, 2001, pag.22) cercetare de față poate avea o aplicabilitate practică și pentru distribuirea fondurilor de finanțare destinate activităților din sfera politicilor publice în care minoritatea romilor constituie grup țintă.

---

² Politica românească de incluziune socială este o abordare pro-activă care are drept obiectiv creșterea generală a standardului de viață al populației și stimularea câștigurilor obținute din muncă prin facilitarea ocupării și promovarea politicilor incluzive cu adresabilitate către toate grupurile vulnerabile. Sursa: Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei (Direcția politici, strategii, programe, incluziune socială)

³ Tradițiile, valorile și cultura minorității romilor , au după părerea mea, rolul de a completa și armoniza procesele naționale de dezvoltare socială.

Premise de lucru privind dezvoltarea socială în cazul minorității romilor.

Dacă obiectivul de schimbare socială și transformare economică a minorității romilor, nu a promovat în 20 de ani bunăstarea comunității, atunci obiectivul a fost dezirabil⁴ dar într-o manieră pasivă, pentru ca a fost lipsit de acțiunile conjugate din toate sferile administrației/guvernării .

Schimbarea socială și transformarea economică se poate realiza prin intervenția statului , care are mecanisme și resurse proprii, prin **procese planificate** în timp, capabile „să modifice într-un sens specificat caracteristicile vieții sociale” (Zamfir, C și Zamfir, E. – coordonatori –1995, pag. 22.) a minorității romilor și să promoveze bunăstarea colectivă a membrilor săi.

Același obiectiv, realizarea bunăstării colective poate fi realizat de către organizațiile neguvernamentale, determinate în mare parte de idealurile, activismul și implicat acțiunile lor, prin procese **spontane**, respectiv proiecte și programe.

Formularea întrebărilor de lucru.

Deoarece cercetarea este exploratorie și dificilă⁵, am preferat ca în locul ipotezelor de lucru să introduc o serie de întrebări la care a trebuit să caut răspunsuri pe parcursul analizei, cu scopul de a valida cercetarea.

1. Cine și ce a făcut pe parcursul a 20 de ani pentru combaterea exluziunii sociale a minorității romilor și promovarea incluziunii sociale a acestora?
2. Care au fost influențele diverșilor actori sociali în procesului democratic românesc?
3. Ce relații au existat între minoritatea romilor și puterile publice ale statului roman (Parlament, Guvern, partidele politice) pe parcursul a 20 ani?

---

⁴ În cazul nostru, procesul de schimbare socială planificată în timp a minorității romilor a constituit adoptarea de către Guvern a Strategiei de îmbunătățire a situației romilor și celelalte politici de tip european, menționate în cap. II.

⁵ Cercetarea descriptivă este dificilă pentru că trebuie selectat ce trebuie observat și ce nu trebuie observat. Pe de altă parte, conform principiului neutralității, cercetarea are limite; din ea se exclud sentimentele și emoțiile. Evitarea totală a influențelor este imposibilă, ele pot, în cel mai bun caz să fie ușor diminuate. Descrierea faptelor obiective este primul nivel în cunoaștere iar cunoașterea se construiește prin acumulare, teoretică și practică. Cercetarea descriptivă prezintă mai multe dificultăți.

- este făcută cu mâinile goale, nu beneficiază de modele,
- este șocantă (particularismul cercetării),
- este dificilă, alegerea cu ce trebuie și ce nu trebuie observat,. (Chelcea S. 2004, p.72,79).
- pentru descrierea unor relații am făcut apel la analiza unor rețele de comunicare private.

4. Promovează intervențiile statului prin politicile publice,⁶ schimbarea socială și bunăstarea individului/ familiei și comunităților și asigura accesul minorității romilor⁷ la drepturile fundamentale, obiectiv principal al incluziunii, concept nou al CE?
5. Cum au contribuit alți promotori sociali, organizațiile naționale și internaționale și în special organizațiile romilor la procesul de dezvoltare socială a minorității romilor ?
6. Care a fost poziția instituțiilor europene (Consiliul Europei, Comisia Europeană, Parlamentul European) și a organizațiilor neguvernamentale față de progresele înregistrate de România în procesul de incluziune socială a minorității romilor?

Metode de cercetare utilizate.

A) Documentarea.

Am selectat și analizat o serie de cărți de specialitate ale unor autori români, cunoscuți pentru preocupările lor în domeniul dezvoltării sociale și abordării minorității romilor în scrierile lor ca și o parte a bibliografiilor sugerate de aceștia.

Am selectat și consultat o serie de cărți de specialitate referitoare la tehnici și metode de cercetare românești, anglo saxone și americane, pe care le-am menționat în cercetare și în bibliografie.

Deoarece alte cercetări științifice românești, anterioare au clarificat deja, într-o manieră satisfăcătoare, unele probleme considerate specifice minorității romilor (câți romi sunt în România, ce probleme au romii ca minoritate etnoculturală, națională, discriminarea romilor etc.) am identificat și selectat pentru analiza de față cercetătorii anteriori și dilemele pe care ei, cercetătorii, au încercat să le descifreze, problemele analizate prin cercetările lor dar și legătura cu subiectul cercetat, minoritatea romilor.

B) Colectarea datelor

Am folosit în colectarea datelor o varietate de materiale empirice: cărți de specialitate, materiale și documente sociale, interne și internaționale, studii de caz, intervenții,

---

⁶ Conform Raportului UE din anul 2001 privind incluziunea socială, cea mai mare provocare pentru politicile publice din țările membre este ca principalele mecanisme care distribuie oportunitățile și resursele (piața muncii, sistemul de protecție socială, educația, locuirea sănătatea etc) să devină destul de universale în contextul schimbărilor structurale pentru a se adresa nevoilor persoanelor care se afla în risc de sărăcie și excluziune socială și pentru a le asigura accesul la drepturile lor fundamentale.

⁷ Legitimitatea implicării statului în protecția minorității romilor fiind conferită și fundamentată pe conceptul de cetățenie, în special pe componenta socială a acesteia.

întrebări și interpelări adresate Guvernului, cercetări și studii politice reprezentative, anchete, sondaje și barometre de opinie publică etc. care acoperă interacțiunea instituțiilor cu minoritatea romilor și descrie momente obișnuite și deosebite din viața minorității romilor în diferitele perioade analizate⁸.

C.) Analiza datelor.

Datele obținute au fost analizate utilizând metodologii specifice de analiză calitativă a datelor. Prin analiza discursului și analiza de conținut am urmărit atât evidențierea unor puncte tari și a unor puncte slabe din mecanismul de incluziune socială a minorității romilor cât și evidențierea unor factori de succes, sau, după caz, de eșec din același mecanism și efectele resimțite de membrii minorității romilor ca urmare a aplicării unor politici publice, pozitive sau negative, analizate în capitolul studii de caz.

D.) Studiile de caz.

Studiile de caz din această analiză au ca scop descrierea și evidențierea succesiunii unor evenimente, de-a lungul timpului și descrie două tipuri de cultură: instituțională și organizațională, caracterizate, după caz, prin performanță sau lipsă de performanță, necesară valorificării accesului la oportunități valoroase, sau incapacitatea de a fructifica o oportunitate.

De asemenea, studiile de caz descoperă fenomene cheie: procese manageriale și schimbările ce se datorează performanțelor individuale sau lipsei performanțelor individuale și culturii organizaționale sau instituționale, care s-au influențat reciproc, sau, dimpotrivă, fenomene deloc influențate de lipsa de performanțe individuale și cultura organizațională sau instituțională.

Subiectele de cercetare ale studiilor de caz din această lucrare sunt: instituțiile (studiul 1,2,3), organizațiile neguvernamentale (studiul 4 și 5) și cultura acestora, inclusiv politică (studiul de caz 6), fenomene (migrația), procese, indivizi (studiul de caz 7).

---

⁸ Aceasta înseamnă o studiere a lucrurilor în mediul lor natural dar și reactivitatea, definită ca fiind gradul de intervenție a cercetătorului, el provocând producerea faptelor.

E.) Determinarea structurii lucrării.

Pentru determinarea structurii lucrării, a diferențierii și separării informațiilor conform specificului și caracteristicii lor în timp, am folosit indicatori sociali (subiectivi și obiectivi) definiți de (Mărginean I., 2002, p. 45, cf. Zamfir C., 1976) care au exercitat o influență importantă asupra procesului de dezvoltare socială a minorității romilor și care au determinat schimbările atribuite intervențiilor.⁹

În funcție de indicatorii stabiliți, evaluarea dinamicii și a procesului de dezvoltare a minorității romilor din România, cercetarea este structurată în 6 capitole, împărțite în analiza mea în 3 perioade distincte: 1990 - 1997, 1998 - 2004 și 2004 – 2008 .

Cum la sfârșitul fiecărei perioade parcurse și începutul alteia noi, pare a se fi schimbat și paradigma de abordare, distingem deja în sfera politicilor sociale privind minoritatea romilor 3 orientări majore și 3 modele de abordare specifice României:

- romii constituie o **minoritate etnică, culturală** care necesită acțiuni conjugate de facilitarea accesului la drepturile civile și politice, analizată în capitolul III, perioada 1990- 1997,
- romii constituie o **minoritate națională** care necesită acțiuni conjugate de facilitarea accesului la drepturile sociale, juridice, politice și economice, analizată în capitolul IV, în perioada 1998 – 2004,
- romii constituie o **minoritate europeană** care necesită acțiuni conjugate de facilitarea accesului la exercitarea nediscriminatorie a drepturilor pe care le încorporează cetățenia europeană, respectiv accesul la drepturile universale etc., analizată în capitolul V, în perioada. 2004 – 2008.

În fiecare dintre cele 3 etape, am analizat contextul general politic, juridic și administrativ ca sectoare principale ale politicilor sociale, respectiv activitatea Parlamentului (legislativului), Guvernului (executivului), formațiunilor politice (politicului), organizațiilor neguvernamentale ale romilor (parte a societății civile) și

---

⁹ În sensul cel mai general, prin indicator se înțelege un element explicativ în raport cu un anumit domeniu (indicat), supus atenției la un moment dat. Indicatorii sociali reflectă “anumite trăsături ale fenomenelor și proceselor sociale, fiind totodată elemente ale acțiunii practice. Ei exprimă atât starea obiectivă a sistemelor sociale - structura (alcătuirea, relațiile), funcționalitatea și performanța - cât și starea subiectivă (satisfacția, insatisfacția) acestora. (Mărginean I., 2002, p. 45, cf. Zamfir C., 1976)

reacția CE, ca monitor al respectării drepturilor minorităților naționale, a minorității romilor ca și criteriu politic de aderare a României la UE.

Am încheiat analiza cu 7 studii de caz, analizate în capitolul VI , pe care le-am denumit „incluziunea romilor in politicile publice integratoare”.

Per ansamblu, critica constructivă ar sta la baza acestei analize, pentru care am formulat concluzii si recomandări generale, incluse în capitolul VII.

La sfârșitul lucrării am anexat bibliografia, lista tabelelor, figurilor și graficelor.

E.) Instrumente metodologice.

Principalul instrument metodologic a fost **cercetătorul însuși**, în toate etapele cercetării. Pe lângă experiența personală și introspectivă și observația participativă, de tip calitativ, culegerea informațiilor, prelucrarea și interpretarea lor s-a făcut prin “*studierea lucrurilor în mediul lor natural, contacte personale și prelungite cu mediul sau cu oamenii și o sensibilitate fata de punctul lor de vedere*” (Chelcea S. 2004,p.72-79).

F.) Tehnici de cercetare.

F.1.) Culegerea și analiza datelor.

Etapele de culegere și de analiză a datelor nu au fost separate într-o manieră tranșantă (Chelcea S. 2004, p.79), s-au concentrat pe caracterul subiectiv al faptelor sociale dar și pe analiza interacțiunii și pe semnificațiile faptelor asupra minorității romilor¹⁰ în calitate de beneficiari dar mai ales de principali actori sociali. Analiza interacțiunii vizează descrierea proceselor și urmează un model logic de dovezi care să valideze deducțiile referitoare la relațiile cauzale dintre variabilele de tip cauza/efect.

Am început analiza cu cercetarea apariției instituțiilor de reprezentare a minorității romilor în perioada de referință (1990 – 2008). După ce le-am identificat, m-am întrebat dacă prin atribuțiile stabilite, modul lor de funcționare și politicile publice adoptate, acestea au asigurat sau nu, accesul minorității romilor la oportunități egale¹¹, participarea la luarea deciziilor, pluralismul politic, distribuirea echitabilă a veniturilor, ce tip de resurse au fost utilizate și care sunt rezultatele, principiile care reflectă în principal stadiul democrației participative, coeziunea și “*solidaritatea unei bune societăți*”

---

¹⁰ Vlăsceanu Ioan, 1993, pag. 355, citat de Chelcea S, 2004, p.65

¹¹ Declarația pentru Dezvoltare si Progres Social adoptata de Adunarea Generala din 1969 a Națiunilor Unite.

(Midgley J,1995, c.f. Chelcea S, 2004).

M-am întrebat apoi ce a făcut mișcarea asociativă a romilor pentru minoritatea romilor , cu ce resurse și care sunt rezultatele? și, în noul context european de după 2007, ce a semnalat Uniunea Europeană, ca instituție supracordonatoare a procesului de incluziune, instituțiilor românești că ar trebui să facă pentru ca minoritatea romilor să aibă acces la drepturile universale și cum a sprijinit Uniunea Europeană acest deziderat?.

F. 2.) Analiza documentelor sociale.

Am selectat, consultat și analizat, o serie de documente sociale ale unor instituții și organizații neguvernamentale cunoscute pentru activitatea și influența lor : studii și rapoarte cu referire la minoritatea romilor și implementarea politicilor publice destinate minorității romilor, unele la care am contribuit.

Am selectat, consultat și ordonat documente sociale publice referitoare la minorități, interne: legi, decrete, ordonanțe, hotărâri de guvern și externe: documente și rapoarte ale instituțiilor europene (Parlamentul și Comisia Europeană, Consiliul Europei etc. OSCE, ONU etc.).

F.3.) Analiză de conținut.

Am efectuat ulterior o analiză de conținut și o evaluare a atribuțiilor instituțiilor de specialitate care au inclus în actul de înființare măsuri privind minoritatea romilor, am identificat și analizat mecanismele de incluziune socială: politicile publice destinate minorității romilor, resursele umane române angajate de aceste instituții, resursele financiare alocate politicilor și proiectelor naționale referitoare la minoritatea romilor, ca și acțiunile desfășurate de aceste instituții de specialitate, în perioada cât românii au constituit unul din criteriile politice de aderare la Uniunea Europeană.

În analiză am urmărit: sublinierea punctelor tari și a punctelor slabe din mecanismele procesului de dezvoltare socială a minorității romilor, evidențierea factorilor de eșec, dar și a potențialilor factori de succes angrenați în procesele de dezvoltare socială a minorității romilor.

F. 4.) Analiza secundară.

Prin analiza secundară a unor studii și barometre de opinie publică am evidențiat efectele resimțite de membrii comunităților de romi ca urmare a aplicării unor politici publice, promovate de instituțiile publice ca și încrederea romilor în politicieni în general, în instituții, în formațiunea cu reprezentare în Parlamentul României și în deputatului său, în special.

E. 1.) Limitele cercetării

Lucrarea nu oferă soluții ci propune schimbarea paradigmei. În contextul extinderii spațiului UE, **cetățenii** statelor membre, inclusiv minoritatea romilor contribuie la dezvoltarea comunității europene. **Instituțiile** statelor trebuie să-și concerteze eforturile pentru inițierea, coordonarea și monitorizarea procesele care să garanteze evoluția drepturilor fundamentale ale omului. Evitarea controlului excesiv uman, „umanizează” **dezvoltarea durabila** și va influența pozitiv valorile generației tinere, incluzând în cazul minorităților și „moștenirea libertăților câștigate de generația anterioară.